

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE
1960-1961

Galileo Galilei

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE V CELJU

Sezona 1960/61 - Številka 1

Galileo Galilei

Bertolt Brecht

Galileo Galilei

igra v 11 slikah

Osebe:

Galileo Galilei	Pavle Jeršin
Andrea Sarti (11 let)	Zmago Frece
Andrea Sarti (od 18 leta starosti)	Volodja Peer
Gospa Sartijeva	Marija Goršičeva
Lodovico Marsili	Zlatko Šugman
Kurator univerze v Padovi	Marijan Dolinar
Sagredo	Jože Zagoričnik
Virginia, Galilejeva hči	Vera Perova
Federzoni, Galilejev sodelavec	Jože Pristov
Cosmo de Medici	Jože Jordan
Rejeni prelat	Anton Kos
Učenjak — menih	Franjo Cesar
Menih — filozof	Cveto Vernik
Zelo star kardinal	Slavko Strnad
Pater Christofer Clavius	Ignac Brence
Mali menih	Slavko Belak
Kardinal inkvizitor	Janez Eržen
Kardinal Barberini, pozneje papež Urban VIII.	Sandi Krošl
Kardinal Bellarmin	Bernež Janez
Prvi tajnik	Franc Klobučar
Drugi tajnik	Rudi Klopotan
Gospod Gaffone, rektor univerze v Pisi	Tone Zorko
Pevec	Janez Škof
Pevka	Angelca Hlebčetova
Invalid z berglami	Slavko Strnad
Žena z otrokom	Nada Božičeva
Neznanec	Cveto Vernik
Menih — stražar	Cveto Vernik
Pisar	Franjo Cesar
Menih — sluga zelo starega kardinala	Jože Jordan
Menih — vratar	Ivan Jeram
Nosač	Rudi Klopotan
Pisar	Franjo Cesar

Spremljevalci Cosma de Medici: Ignac Brence, Oto Čerček, Rudi Klopotan, Slavko Vodenik.

Menihi: Ignac Brence, Franjo Cesar, Marijan Dolinar, Konrad Faktor, Ivan Jeram, Franc Klobučar, Slavko Vodenik, Tone Vrabl, Tone Zorko. Ministranti: Lidija Aubrecht, Malčka Čerman, Vesna Dermaša, Dominika Jovič, Dorica Knez, Jelka Murovec, Tatjana Riva, Nuša Tanko.

Otroci: Zmago Frece, Daro Majcen, Uroš Majcen, Jelko Peer, Milan Svetelšek.

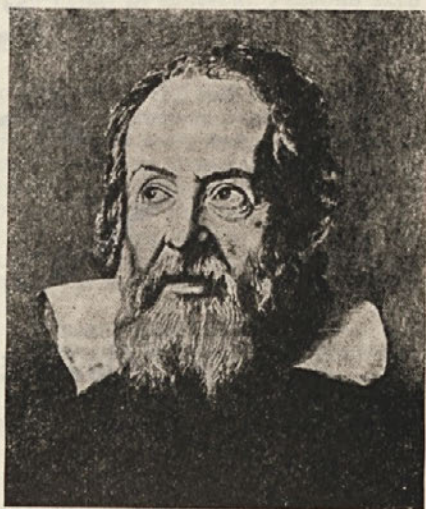
Plešejo: Nada Božičeva, Maja Druškovičeva, Breda Gostičeva, Angelca Hlebčetova, Jožef Kokar, Marjanca Krošlova, Miha Mocur, Vera Perova, Zlatko Šugman, Tone Zorko.

Sodelujejo še: Anton Čančar, Jože Češak, Branko Gartnar, Alojz Jerome, Rihard Kozjak, Emil Lenarčič, Jože Miklavc, Stanko Petrič, Olga Puncerjeva, Ivan Purnat, Franc Vozlič.

REŽIJA BRANKO GOMBAČ

Astistent režije	Zlatko Šugman
Prevod	Janko Moder
Scena	Sveta Jovanovič
Kostumi (iz fundusa SLG)	Alenka Bartl-Serševa
Glasba	Marjan Vodopivec
Koreografija	Dr. Henrik Neubauer
Petje vodil	Jože Kores
Suflerka	Olga Puncerjeva
Inspicjent	Bogo Les
Rekvizite izdelal	Ivan Jeram
Krojaška dela	Amalija Palirjeva in Jože Gobec
Vodstvo razsvetljave	Bogo Les
Mizarska dela	Jože Hočevar
Slikarska dela	Ivan Dečman
Garderoba	Pavla Pristovškova
Frizerska dela	Vera Srakarjeva

PREMIERA V SREDO, 19. OKTOBRA 1960

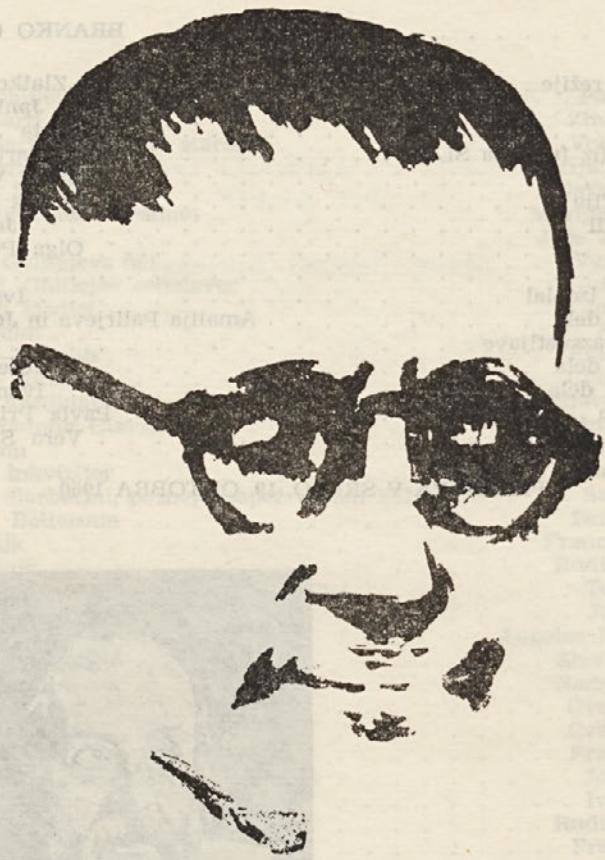

Galileo Galilei

Prispejete: Anton Čadež, Janez Čadež, Branko Gornjak, Alojz Jerončič, Rihard Kozjak, Emil Ljubičič, Jozef Miklavčič, Stanislav Petič, Ojga Pancerjeva, Ivan Purnat, Franc Vozliš.

BRANKO GORNJAK

REZILA

Bertolt Brecht

poklicnega udejstvovanja, v katero stopa s pričetkom letošnje sezone celjske gledališče, ne bo niti za umetniški niti za tehnični kolektiv manj zahtevno kot je bilo prvo. Nasprotno — saj vemo, da pri umetniškem ustvarjanju ni miru in ne prenehanja, kar je ugotovil že Linhart.

Ce se ozremo nazaj, moremo z zadovoljstvom ugotoviti, da naši desetletni naporji za utrditev in umetniško rast celjskega gledališča niso bili zaman. Čeprav v »provinci« — si je naše gledališče v vztrajnim trudom za čimvišjo umetniško rast priborilo dostojno in vidno mesto med jugoslovanskimi gledališči. Danes ve vsa kulturna javnost naše domovine, da je v starodavnem, malem mestecu ob Savinji umetniški zavod, ki nosi ponosno ime Slovensko ljudsko gledališče in da je to ustanova, ki jo je treba uvrstiti tako po njeni repertoarni politiki kot po umetniški kvaliteti njenega igralskega ansambla med najnaprednejša gledališča v državi.

Ko stopamo s sezono 1960-61. v drugo desetletje, se moramo zavdati, da kljub dosedanjim uspehom in priznanjem ne smemo ostati na pol poti, temveč da moramo na podlagi dosedanjih izkušenj nenehno graditi naprej. Vsakdo, kdor je spremljal naše dosedanje delo, mora priznati, da je tako umetniško kot organizacijsko naše gledališče raslo in napredovalo od sezone do sezone in da smo z zaključkom sezone 1959/1960 dosegli višek vsega desetletnega naporenega dela.

Ob desetletnici družbenega samoupravljanja moremo z zadovoljstvom ugotoviti, da s svojo smotrno repertoarno politiko pridobivamo zlasti med neposrednimi proizvajalci in med mladino vedno več prijateljev in obiskovalcev svojih predstav. Naša gostovanja na podeželju, posebno ona v industrijskih krajih (Štore, Velenje, Trbovlje, Zreče, Šoštanj) pa so si pridobila tolikšno popularnost, da se novim vabilom pri najboljši volji ne moremo odzvati, ker nam enostavno zmanjkujejo dnevi.

Naši načrti za letošnjo sezono so veliki in zahtevni. Posebno skrb bomo posvečali kvaliteti, zato smo zmanjšali število premier na sedem, da s tem omogočimo maloštevilnemu umetniškemu ansamblu čimveč časa za intenzivni študij.

Razumljivo je, da brez naporov in brez borbe tudi letos ne bo šlo. Stalno nas zasleduje velika napaka, ki je bila storjena pred desetimi leti in na katero sem merodajne činitelje že takrat z vso resnostjo opozarjal tako v našem Gledališkem listu kot v dnevnem časopisju. Z razvojem gledališča čutimo vedno bolj pomanjkanje prostorov za gledališke delavnice, za kulisarno, garažo, shrambo gledališkega fundusa itd. Ob ustanovitvi gledališča sem že naglašal, da auditorij ni vse in ker se me takrat ni hotelo poslušati, se to zdaj bridko maščuje. Saj organi ustanovitelja samega vedno resneje zahtevajo, da se ta zadeva končno enkrat mora rešiti.

Ce še omenim, da imamo v letošnjem repertoarnem načrtu kar troje slovenskih novitet (A. Hieng: »Robinzoni in dekleti«, S. Kališnik: »Ozka špranja za sonce« in J. Žmavc: »Rok in Lea«) ter da smo že pričeli z akcijo za gostovanje v Makedoniji in v Trstu, sem povedal najvažnejše, kar je bilo mogoče povedati na tako kratko odmerjenem prostoru.

Fedor Gradišnik
upravnik SLG Celje

»Galileijev zločin moramo šteti za »izvirni greh« sodobnih naravoslovnih ved. Atomska bomba je tako kot tehnični, kakor tudi kot družbeni pojav klasični končni proizvod njegovega znanstvenega dela in njegove družbene moči.«

Bertolt Brecht

S prvim Brechtovim delom prihajamo na celjski oder nekoliko pozno, vendar še vedno istočasno z odri v SZ, na Poljskem, v Angliji itd. Mi Brechta nismo tvegali iz objektivnih tehničnih razlogov — zahodni in vzhodni odri prav gotovo iz vsebinskih. Kljub temu da je »atomska bomba tako kot tehnični, kakor tudi družbeni pojav klasični končni proizvod njegovega znanstvenega dela«, se je moral pojaviti sputnik, da je lahko Brechtov Galileo Galilei povedal znanstveno resnico o sistemu vesoljstva in drugih fizikalnih odkritjih in zakonitostih gledališkemu občinstvu. Prav gotovo je iskati odgovor na to misel v nepopustljivi kritični besedi dramatika-socialista Bertolta Brechta. »Politične poteze« njegove teorije in njegovega gledališča, so odklonilno sprejeli nekateri kulturni krogi tako na zapadu kot na vzhodu. Zapadni konservativni predstavniki gledališča, so ga imenovali »trubadurja GPU na odru«.

Nekaj dni po Brechtovi smrti (16. avgusta 1956) je »Observer« objavil znamenite besede, ki kažejo Brechta v luči velikega umetnika in velikega človeka: »Bertolt Brecht je umrl v trenutku, ko je ves svet začel priznavati njegovo delo kot osrednji dogodek dramske književnosti 20. stoletja. Z vso gotovostjo lahko napovemo, da po njegovi zgodnji smrti to delo ne bo zapadlo v pozabo. Mogoče se bo zastor, za katerim ga svet odkriva, zdaj po smrti dvigal hitreje in bo svet v naslednjih letih in desetletjih Brechta še več uprizarjal in raziskoval kot doslej. Danes je važno, da ugotovimo, da sta Nemčija in ves svet z Bertoltom Brechtom izgubila ustvarjalnega duha najvišje stopnje. Brez dvoma je bil največji nemški pesnik svoje generacije, verjetno kljub Schillerju in Kleistu največji dramatik, ki ga je Nemčija kdaj rodila. Bil je ustvarjalec svojega stila in svoje dramatike, ki bo, kot je danes videti, gledališče prihodnjih generacij rešila pred grozečo neplodnostjo. Če upoštevamo vse njegovo delo, se je Brecht gotovo bolj približal Shakespearu kot kdajkoli katerikoli dramatik, da, v resnici, če bi verjeli v preseljevanje duš, bi se težko ubranili mnenja, da je Bertolt Brecht ponovno rojeni Shakespeare.«

Bertolt Brecht se je rodil 10. februarja 1898 v Augsburgu. Študiral je medicino in prirodoslovje, študij pa mu je prekinila prva svetovna vojna. Kot pripadnik sanitetnih oddelkov je občutil vse grozote vojne, ki jo le-ta v taki ali drugačni obliki nudi človeku na fronti in v zaledju. Ta doživetja so pustila v mladem Brechtu občutne sledove — postal je najdoslednejši borec proti vsaki krivici, nasilju in vojni. Bert Brecht je ostal do svoje smrti veliki borec za človečanske ideale. Na »dnu« Berlina si je služil po vojni denar s prepevanjem protimilitaristične »Legende o vojaku« ter tako postopoma spoznaval svet nočnih lokalov in bede ali kakor pravi sam v pesmi »O ubogem B. B.«.

Jaz, Bertolt Brecht sem po rodu iz črnih gozdov.
Mati me je prenesla v mesto,
ko sem ji ležal pod srcem.
V asfaltnem mestu sem doma.
S časopisi. In s tobakom. In z žganjem.

Jaz Bertolt Brecht, v asfaltna mesta pregnan
iz črnih gozdov v svoji materi v zgodnji mladosti.

Študijev ni nadaljeval, pač pa se je pričel sredi trdega dela poglabljati v ideologijo marxizma. Že nekaj let po prvi svetovni vojni je zapisal »Postajam močnejši, poznam pot, ki vodi v lepšo prihodnost«. Ta pot pa je bila zanj in za ves napredni del nemškega naroda posuta s trnjem in mukami. Njegov svetovni nazor se je ob takem življenju popolnoma izoblikoval — Evropa je dobila izklesanega proletarskega umetniškega ustvarjalca tega stoletja. Ob takem nelahkem življenju se je oblikoval, urejeval in usmerjal tudi Brechtov teaterski duh. Za izredno važni štejejo letnici 1920 in 1922. Leta 1920 je postal Brecht dramaturg v gledališču »Münchner Kammerspiele«, a že leta 1922 ga je povabil k sodelovanju Max Reinhardt. V tem času doživi Brecht prvi uspeh, Kleistovo literarno nagrado za protivojno dramo »Bobni v noči«. Koliko življenjske energije je imel Brecht — saj se je ob nemogočih razmerah

... Obiskov iz preteklosti nimamo radi. Razburjajo ga ... (Uprizoritev Berliner Ensemble, 1957; Galilei: Ernst Bush)

»... Si lahko privoščiš, da sežeš v roko, kakor je moja? ...« (Uprizoritev Berliner Ensembles, 1957; Galilei: Ernst Bush)

preživil, pisal, dramaturgoval, doživel pohvale in priznanja pa tudi poraze; v prostem času, ki ga praktično in imel, pa študiral in razmišljal. Trda življenjska praksa in teorija sta doživeli sintezo najvišje vrste, ter napravili iz Brechta enega glavnih reformatorjev evropskega gledališča, ki je spoznal, da v času fantastičnega razvoja znanstvenih spoznanj, v času robotov in elektronskih možganov, v času »znanstvenega stoletja«, čustveno gledališče ne more več zadovoljiti današnjega človeka.

Čeprav so ga odklanjali določeni krogi na zapadu in na vzhodu, je vendar doživel uspeh za uspehom. Sleherno leto je izdal dramsko delo, doživel z »Beraško opero« 1928 viharen uspeh, izdal čudovito pesniško zbirko »Hauspostille« 1924 in se obenem ukvarjal s teorijo

epskega gledališča. Objavljal je članke in razprave o novih poteh gledališča, prepričeval gledališko občinstvo, navajeno izhojene stare poti, o svoji pravilni poti. V obdobju do Hitlerjevega nastopa je napisal vrsto uspelih dramskih del; omenim naj samo najpomembnejše »V goščavi mest«, »Življenje Edvarda Angleškega«, »Mož je mož«, »Beraška opera«, »Dvig in padec mesta Mahagony«, »Pritrjevalci in zanikovalci«, »Ukrep«, »Izjema in pravilo«, »Sv. Ivana v klavnici« itd. Ob nastopu Hitlerja Brechtu v domovini ni bilo več obstati. Preko vzhoda je emigriral v Ameriko. Znova je začel snovati in pisati. V času od 1934 do 1947 nastanejo dela: »Puške gospe Carar«, »Beraški roman«, »Strah in beda tretjega rajha«, »Mati Courage in njeni otroci«, »Zasliševanje Lullula«, »Dobri človek iz Sečuana«, »Gospod Puntila in njegov hlapec«, »Galileo Galilei« (1942), »Kavkaški krog s kredo« itd.

Toda Amerika ni mogla nuditi stalnega zatočišča napredno mislečemu človeku. Leta 1947 je moral zbežati iz Amerike pred zasliševanjem znane »Komisije za preiskovanje protiameriške dejavnosti.« Ustavil se je v Švici, v Pragi in na Dunaju in se končno nastanil v Vzhodnem Berlinu. Tu je ustanovil znani »Berlinski ansambel,« ki slovi za enega najboljših gledaliških ansamblov na svetu.

...Tega stavka ne razumem. — Razložil ti ga bom ... Uprizoritev Cornet Theatra v Beverly Hillu pri Holliwoodu, 1947; Galilei: Charles Laughton)

»... Nesrečna dežela, ki potrebuje junake!...« (Uprizoritev Coronet Theatra v Beverly Hillu pri Holliwoodu, 1947; Galilei: Charles Laughton)

II

Teoretične osnove tako imenovanega »F-efekta« (Ferfremdungseffekt) »učinka potujitve,« kakor ga prevajajo slovenski gledališki teoretiki, je Brecht obrazložil v svoji knjigi »Kleines Organon für das Theater« v uvodu k režijski razlagi »Antigone-Modell 1948« in v znamenitem »Pismu igralcu« ter v mnogih drugih člankih. Celotna teorija je v bistvu izhodišče njegovega odpora zoper Aristotelovo teorijo o gledališču. Proti Aristotelovi zahtevi, da je glavni namen tragedije, »čustven pre-

IZVAZAMO 50 LET
V 45 PREKOMORSKIH DEZEL

Tovarna emajlirane posode Celje

VODEČI PROIZVAJALEC IN IZVOZNIK
EMAJLIRANE POSODE
POKOSITRENE POSODE
POCINKANE POSODE
HIGIENSKO-TEHNIČNIH PREDMETOV
JEKLENIH KOTLOV
JEKLENIH RADIATORJEV IN
JEKLENK ZA BUTAN-PROPAN PLIN

Posebno priporočamo naše nove izdelke:

**ECONOM LONEC, ALU-pekač, SOKOVNIK, DUAL, ABC,
TRIUMF in POMIVALNO OMARICO**

NAŠE IZDELKE Z ZAŠČITNIM ZNAKOM

Z ZADOVOLJSTVOM UPORABLJAJO SIROM PO SVETU
TOVARNA EMAJLIRANE POSODE CELJE
Telefon: 22-71 — Telegram: EMAJL, Celje

Trgovsko podjetje

 Vesna CELJE

s svojimi poslovalnicami:
GALANTERIJA
DROGERIJA
PARFUMERIJA
se priporoča cenjenim
potrošnikom

VLAGAJTE
SVOJE
PRIHRANKE
PRI

*Celjski mestni
hranilnici*

LEKARNA CENTER

CELJE

MED ODMOROM
OBISČITE
GLEDALISKI
BUFFET

GOSTILNA

„*Ribič*“

SE PRIPOROČA!

KAM PO PREDSTAVI?
V GOSTILNO

»Koper«

na kramljanje ob kozarec
istrske črnine

„Agropromet“ CELJE

NAKUP IN PRODAJA POLJSKIH
PRIDELKOV IN REPRODUKCIJ-
SKEGA MATERIALA

„Savinja“

LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT
CELJE

NUDI VAM MEHAK IN TRD LES,
PLEMENITE IN SLEPE FURNIRJE
VSEH VRST, KAKOR TUDI
RAZNOVRSTNO EMBALAZO

KOVINSKO PODJETJE

„Klima“

CELJE — VODNIKOVA 6

Telefon: Hišna centrala 21-56

Komerciala: 27-00

Izdelujemo in montiramo
kompletne ventilacijske in
klimatične naprave, poleg
vseh v stroko spadajočih del
vršimo še instalacijo
vodovoda in vseh vrst
centralnih kurjav.

Okrajna zadružna zveza

Celje

TOVARNA

Aero

CELJE — Kocenova 4

Telefon 20-12

Naš zaščitni znak
jamči za kvaliteto

se priporoča s svojimi izdelki:

karbon papir

indigo papir

pisalni trakovi

matrice za razmnoževanje

šolske barvice

tempera barve

oljnate umetniške barve

črnila

barvila za obleke itd.

MEIKA

MEHANIČNA TKALNICA
CELJE

Telefon št. 25-90, direktor 27-89

Brzjav: Metka Celje

Izdeluje vse vrste bombažnih tkanin.
Bogata izbira! — Kakovost priznana
prvovrstna — Cene konkurenčne.

Trgovsko podjetje
ELEKTRO-MERCATOR

Celje

prodaja na debelo in drobno ves električni material, radio aparate in pribor.
Poslovalnice maloprodaje na Ljubljanski cesti 10, v Stanetovi 2 in 3 pa imajo še bogato izbiro vseh vrst gospodinjskih aparatov in pripomočkov.
Servisna delavnica za vsa popravila v Razlagovi ulici 5a.

Lesno podjetje Lava

Celje Telefon 24-11
Poštni predal 84

IZVRŠUJE VSA PARKETARSKA
DELA Z MATERIALOM, STRUŽI
PARKETE IN NUDI VSE VRSTE
REZANEGA LESA

TURISTIČNO IN AVTOBUSNO PODJETJE

KOMPAS

POSLOVALNICA V CELJU, TOMSICEV TRG 1 — Tel.: 23-50

Organizira z lastnimi modernimi turističnimi avtobusi izlete in potovanja po Jugoslaviji in v inozemstvo.

Izven sezone POSEBNE ZNIŽANE CENE! Zahtevajte brez-obvezne ponudbe in ostala pojasnila. Istočasno priporočamo, da se poslužujete tudi drugih uslug, ki jih nudi poslovalnica v Celju.

NE POZABITE! — PRED VSAKIM POTOVANJEM JE
KOMPAS NAJBOLJSI SVETOVALEC!

KOMPAS se priporoča!

TRGOVSKO PODJETJE

„Naša knjiga“

CELJE — STANETOVA 10

VEDNO NA ZALOGI;
PISARNISKE POTREBSČINE, VSE VRSTE
PAPIRJA IN KNJIGE

VELIKA IZBIRA TEKSTILNEGA BLAGA
MOŠKEGA IN ŽENSKEGA PERILA
SE PRIPOROČA TRGOVSKO PODJETJE

MANUFAKTURA

CELJE — STANETOVA ULICA

SOLČAVA

CELJE — PREŠERNOVA ULICA

Tovarna tehtnic

CELJE — Mariborska cesta 1
Telefon: 26-27, 21-41

Izdeluje vse vrste tehtnic za potrebe industrije, trgovine, transporta in široko potrošnjo. Zahtevajte prospekte in ponudbe! — Odlika naših izdelkov so točnost, trajnost in sigurnost. Za vse tehtnice dajemo enoletno garancijo!

Ustanovljeno 1894.

Lesnina Ljubljana

prodajalna CELJE

Vam nudi bogato izbiro vseh vrst pohištva, lesa in lesnih izdelkov.

Do 25 km Vam dostavljamo na dom brezplačno!

PODJETJE

Elektra Celje

CELJE

dobavlja potrošnikom električno energijo po najugodnejših pogojih: — projektira, gradi in opravlja montažo daljnovodov, krajevnih omrežij in transformatorskih postaj; — izvršuje vsa v elektro stroko spadajoča instalacijska dela.

Tkanina Galanterija Celje

TRGOVSKO
PODJETJE
NA VELIKO

tres gledalca«, je postavil *razumsko sprejemanje* — *kritično razmišljanje družbenega razvoja*. Z vsemi močmi je podprl to osnovno zahtevo ter z različnimi tekstovnimi in tehničnimi pripomočki poskusil za vselej razbiti odrsko iluzijo. Kot prvi pogoj zahteva: »Oder in avditorij morata biti očiščena vsega izrednega, 'magičnega', vsakršna 'magična' polja morajo izostati.« Princip identifikacije gledalca z igralcem pri Stanislavskem (»gledalec mora biti zastrupljen z igralčevim doživljanjem«), je moral odstraniti iz drame, ker je bil le-ta posrednik po katerem se je gledalec vživljal v igralca, v svet iluzij. S tehniko prekinjanja dramskega dogajanja in zapleta je Brecht lahko kontroliral stopnjo identifikacije in stopnjo razgretih emocij. Torej: z uvajanjem napovedovalcev, komentatorjev, pevcev, retrospektive, optičnih sredstev prekinja Brecht potek dogajanja in drži gledalca v razumski distanci kritičnega opazovalca. Tako prekinjanje povzroča določeno ohlajevanje gledalčevih razgretih čustev. »Dramsko delo je treba privedi na tehnični standard modernega gledališča, moderno pa je epsko gledališče«, pravi nekje Brecht. Primerjava naj pokaže razlike med dramatskim gledališčem (Aristotel) in epskim gledališčem (Brecht).

... Prepad med vami in človeštvom utegne lepega dne tako zazijati, da bo na vaš radostni vrisk ob kakšni novi pridobitvi vse človeštvo zaklicalo v grozi...« (Uprizoritev slušateljev Akademije za igralsko umetnost v Ljubljani, 1959 v Drami SNG; diplomaska režija Branka Gombača; Foto: Vlastja)

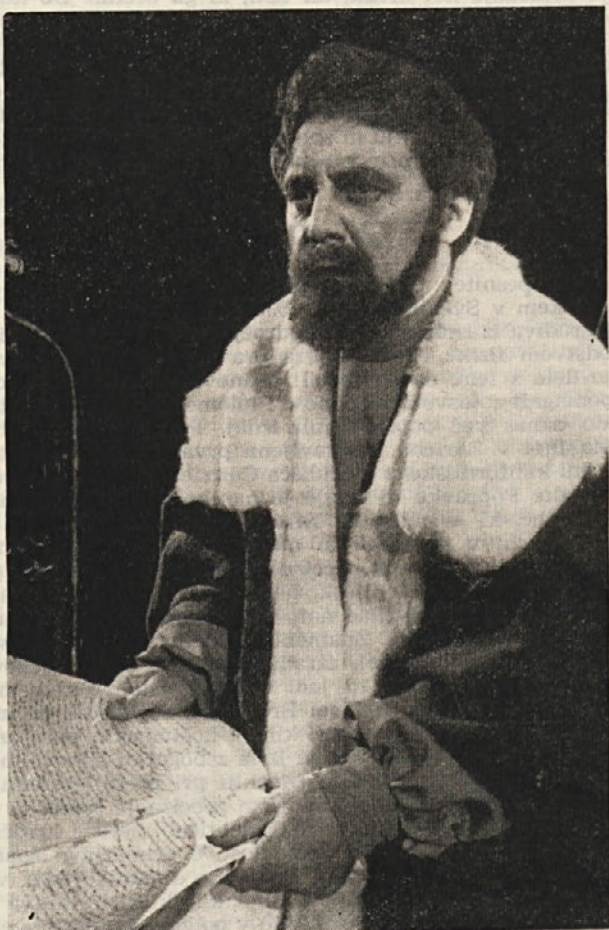
akcija	živa stvarnost gledalca prisili, da
uvaja gledalca v neko scensko iluzijo	je opazovalec
izrablja gledalčevo aktivnost	budi njegovo aktivnost
omogoča emocije	prisiljuje gledalca v odločitve
gledalec je v nekaj uveden	gledalec se z nečim spoznava in proučuje
čustva se zbirajo	čustva prihajajo do spoznanja
napetost v koncu	napetost v poteku
scena druga za drugo v logičnem razvoju po znanih dramskih zakonitostih	vsaka scena za sebe — niz samostojnih dogodkov
razvoj	montaža
evolucionarno usmerjen lok	skoki
človek kot stvarnost	človek kot proces
čustvovanje	razum

Iz tega je razvidno, da ima Brechtovo gledališče funkcijo demonstratorja idej in da ta funkcija terja pot neke horizontalne dramaturgije, dramaturgije epizod, v katerih vsaka zase odkriva samo en aspekt ideje, ki jo je želel demonstrirati gledalcu. Ta način omogoča Brechtu, da postavlja politično stvarnost v središče umetnosti in proklamira namen, da v delo vlije totalno moč vpliva na intelekt. Prisposobo za kritično razmišljanje (nasproti čustvovanju!) je Brecht povzel po resničnem dogodku Galileija. Le-ta se je nekoč iz obupa zatekel v cerkev v Pisi. Na visokih pogradih so delavci popravljali težki lesteneč. Opazoval je nihanje lestence ter razmišljal o dveh nasprotnih gonih, ki se v tem nihanju borita za zmago. Pri Galileiju to opazovanje ni vzbudilo vzhicenega začudenja, ampak kritično razmišljanje. Rodila se je formulacija, znana tudi našim šolarjem: »Gibanje nihala je rezultat odnosov prostega pada in nasprotnih sil.« V tem smislu naroča Brecht, naj sledi gledalec poteku njegovih predstav in predstavljanju njegovih igralcev. Seveda je Brecht jasno formuliral svoje zahteve v prej navedenih teoretičnih publikacijah. Da bi čim bolje in vsestransko uredil odnose med avditorijem in igralcem v smislu zahtev epskega gledališča, je tudi igralcu nakazal kako naj prestopi iz »prizadetosti in čustvenih senzacij v intelektualni nemir.« Igralcu naroča prav tako, da mu ni potrebno osvojiti misli in čustva osebnosti dramskega dela, ki ga predstavlja, ampak, da njegove misli in čustva prikazuje. Vendar tega ni razumeti tako dobesedno, da bi morali igralci govoriti besedila absolutno mehanično, brez življenja. »Če bomo le za trenutek izgubili iz vida, da mora igralec uporabljati žive ljudi, bo igra formalistična, prazna, površna in mehanična,« pojasnjuje Brecht in nadaljuje: »Igralec na odru ne sme dopustiti, da pride do popolne pretopitve v osebo, ki jo predstavlja, ni Lear, Harpagon, Švejck, pač pa te ljudi prikazuje.« Igralec mora, pravi Brecht, »povedati svoj tekst ne kot improvizacijo, marveč kot citat, toda z vsemi človeškimi slabostmi.« Tudi zunanjemu igralčevemu izrazu posveča Brecht vso pozornost in poudarja: »Čustvo naj bo izraženo zunanje, razviti ga moramo v gesto. Posebna eleganca, moč in milina geste povzročajo F-effekt. Mojstrska v oblikovanju kretnje je kitajska gledališka umetnost. S tem da kitajski igralec vidno opazuje svoje lastno gibanje doseže F-effekt. Ob gesti mora nastati videz lahкотnosti, publika mora imeti občutek, da igralec vse počenja z največjo lahkoto.« O govoru pravi Brecht: »Igralec mora na pri-

mer znati govoriti jasno, toda to ni samo stvar konzonantov in vokalov, ampak je v glavnem stvar smisla. Če igralec ne izvleče smisla iz replik, bo to samo mehanično artikuliranje... Igralec mora stati poleg osebnosti, ki jo prikazuje kot kritik, ali tisti, ki ga brani.« Ob konkretnem delu bomo videli, v koliko je možno realizirati Brechtove teoretične zahteve, ki so morda prav v »Galileiju« najbolj prisotne. V »Galileiju« nismo nikoli vzpodbujani k naivnemu čustvovanju. Namreč: pot Galileija v svojem končnem izteku ni toliko simpatična, da bi si želeli enačiti se z njegovo nestanovitnostjo. Mislim, da je v tem tekstu najidealnejše obsežen F-efekt tako po dejanju in značilnostih glavne osebe, kakor tudi po vseh ostalih odtujevalnih pripomočkih, ki jih bomo v polni meri uporabili.

III

Dramsko pesnitev Galileo Galilei je Brecht napisal v pregnanstvu na Danskem v Svenborgu leta 1938. Vzpodbudo, da se je lotil tako obsežnega gradiva iz znanstvenega področja, so mu dali nemški fiziki, ki so pod vodstvom fizika Nielsa Bohra prav v tem času opravili veliko znanstveno delo s tem, da so razbili uranov atom. Brechtu so Bohrovi asistenti pomagali z nasveti pri obnovi Ptolomejeve podobe sveta. Delo je doživelo do danes več popravljenih izdaj. Prva verzija je bila uprizorjena leta 1944 v Zürichu. Popravljena prva izdaja pa poleti 1947 na komorni sceni kalifornijskega gledališča Coronet Theatre v Beverly Hillu pri Hollywoodu. Popravke te izdaje je narekoval izbruh atomske dobe. »Atomske bombe, ki je padla na Hirošimo ljudstvo nikoli ne bo pozabilo«, pravi Brecht v opombah in nadaljuje, da mu je čas narekoval nekatere značilnosti ostreje in precizneje formulirati. Celotno predstavo so prenesli leta 1948 v New York, naslovno vlogo pa je igral Charles Laughton. Še tri izdaje beležimo nato v Vzhodni Nemčiji s korekturami in režijskimi napotki avtorja. Znamenita premierna uprizoritev, ki jo je pripravil Brecht — a dokončal, zaradi Brechtove smrti njegov asistent Erich Engel je bila v Berlinu 15. jan. 1957 z Ernstom Buschem v glavni vlogi. Ta dokončna verzija, z vsemi Brechtovimi navodili za interpretacijo oseb, z navodili za rešitev scenskih in kostumskih vprašanj, kočljivih situacij v idejnem pogledu, pa je izšla z bogatim slikovnim materialom letos spomladi. Glavno vodilo Brechtu pri presoji osrednjega problema v igri o Galileiju je bilo, kako čim precizneje razrešiti vprašanja družbene problematike in z Marxovo dialektično metodo kritično presoditi družbo in človeka v njej v preteklosti s primerjavo znanstvenega razvoja modernega atomskega časa. Družbeno dinamiko časa, v katerem je živel in znanstveno delal Galileo Galilei, karakterizirata dva vladajoča sloja, fevdalni sloj, ki je imel vso zaščito v policijski oblasti svete cerkve, in slojem mladega meščanstva, oboroženim z naprednimi težnjami o dobrinah novega časa v objemu cehev. Brecht teh dveh taborov ni postavil na oder samo formalno, ampak v svet diskusij znanstvene vsebine in tako najbolj jasno predočil družbeno problematiko časa, s tisto sredino, ki je najbolj dinamično potiskala družbeni razvoj v prihodnost. Prvi tabor stoji pod zaščito cerkve, zagovarja Aristotelov in Ptolomejev sistem, v drugem taboru pa so zagovorniki Kopernikovega in Galileijevega sistema, ki so mu naklonjeni napredni meščani, željni svobode, napredka in blagostanja, skratka lepšega življenja. Ob glavnem vprašanju, ali se sonce vrti okrog zemlje, ali zemlja okrog sonca, se bije boj med geo-

... Ne, ne, ne. Samo toliko resnice obvelja, kolikor jo izsilimo; zмага razumnih mora biti samo zмага razumnih... (5. slika)

centriki in heliocentriki. To vprašanje posega globoko v tedanja družbena vprašanja. Ob teh znanstvenih diskusijah pa je v ospredju boj za oblast in kristalizacija vprašanj razrednih interesov. Vsemogočnost stavbe neuničljive cerkve se je začela tu, ob teh sicer strogo znanstvenih vprašanjih, rahlo, a vztrajno majati. Fizično je sicer veliki znanstvenik Galileo Galilei klonil, ni pa klonilo ljudstvo, ki je resnice sprejelo in jih pognalo naprej v prihodnost. Montažo Galileijevega življenja je Brecht gradil na tistih življenjskih postajah, ki so najboljčutneje trčile ob vladajočo družbo.

1609 — Galileo Galilei, učitelj matematike v Padovi, odkrije dokaze za Kopernikov sistem.

1616 — Inkvizicija postavi na indeks Kopernikov nauk (5. marec 1616).

1633 — Galileo Galilei pred inkvizicijo prekliče svoj nauk o gibanju zemlje (22. junija 1633).

1633—1642 — Galileo Galilei živi v podeželski hiši v bližini Florence, do smrti jetnik inkvizicije. Napiše »Pogovore o dveh novih pannonah znanosti, o mehaniki in prostem padu« in pritihotapi s pomočjo svojega bivšega učenca čez mejo.

Ta Brechtova dokumentarna dramatisacija o življenju Galileija Galileija se razvija od leta 1609 do 1642 in obsega 15 slik. V naši uprizoritvi bomo izpustili 4 slike in sicer drugo, četrto, peto in petnajsto (prizor pred dožem, kuga v Florenci, razgovor z učenjaki, prizor na meji).

Galileijeva osebnost se nam kaže v igri v velikem razponu protislovij, ki presegajo navadno človeško mero. Poglejmo si ta protislovja, da nam bo jasneje predočen izredno razgiban lok Galileijevega življenja in dela vzponov in padcev. Ta veliki znanstvenik, »največji fizik svoje dobe, luč Italije«, kakor ga imenuje sam papež Urban VIII in z njim Vatikan, klone pred grozno telesnih muk, kapitulira pred svetom in lastno vestjo ter sramotno prekliče svoj nauk. Vse njegove pozitivne osebne lastnosti, ki so se v vsej raznolikosti zlivale v izredne zmožnosti, tako na znanstvenem kot na etičnem področju, da je bil, kakor pravi njegov učenec Andrea, »za stoletje pred nami,« so se razblinile ob kapitulaciji s preklicem. Ta človek, ki je zavračal vsakršno vero v avtoriteto cerkve z zdravim razumom, je klonil v trenutku, ko mu je ta avtoriteta samo pokazala mučilne naprave svojih inkvizicijskih oblastí. To čudno razgibano osebnost, ki ji lahko očrtamo krivuljo moralnosti in amoralnosti v vsem njenem obsegu, je Brecht v svojih zapiskih takole opredelil: »Raziskovalni gon, ta družbeni pojav, nič manj prijeten ali diktatoričen kakor spolni nagon, usmeri Galileija na to tako nevarno področje, ter ga žene v mučni spor z njegovimi živimi željami po drugih užitkih. Daljnogled dvigne k zvezdam in se izpostavi mučenju. Naposled se ukvarja z znanostjo tako, kakor da se predaja skrivni pregrehi, najbrž s slabo vestjo.« In na drugem mestu: »Spričo takšnega položaja malo da ne moremo stremeti po tem, da bi Galileija ali samo hvalili, ali samo preklinjali.« V pisateljevih zapiskih nam je ohranjena tudi razlaga Galileijevega značaja iz vaje dne 21. marca 1956, ki jo je podal igralcu Ernstu Buschu: »Galilei je prikazan kot človek, ki ima prav, kot eden izmed velikih herojev prihodnjih pet sto let, ki podira vse ovire — ki pa klone in postane zločinec. To je ena izmed velikih te-

... Nihče med smrtniki namreč ni tako velik, da bi ga ne bilo mogoče vplesti v mo-
litev ... (4. slika)

žav: iz heroja izluščiti zločinca. Navzlic temu: heroj je — in navzlic temu: zločinec postane. Tega ni moči prepustiti publiki. To je treba izluščiti v upanju, da publika to dojame... Vendar to ni človek, ki je kratkomalo kriv — kriva je družba, ki spremeni proizvodnjo v zločin. Res, da je inkvizicija bolj kriva kakor Galilei, saj je on oškodovan... vendar mora biti prikazan kakor padli človek, ki se je sam odkodoval s tem, da je klonil.« Ob koncu te montaže Galileijevega življenja, se sam Galilei obtoži svojemu učencu, ko mu izroči zadnji rokopis: Znanstveno delo »Discorsi« je ponesel mladi znanstvenik Andrea v svet. To je oporoka, ki sega preko vseh rodov v današnji atomski čas. Toda ob tem aktu Galilei pred svojim učencem, ki bo spojil sedanost s prihodnostjo, obsodi svoj preklík kot zločin pred prihodnimi rodovi.

»Kdor se zapiše znanosti, mora po mojem imeti še posebej veliko poguma. Ima opraviti z znanjem, pridobljenim z dvomi... Imel sem edinstveno priložnost kot znanstvenik. V moji dobi je prodrla astronomija na trg. Pod temi prav posebnimi okoliščinami bi stanovitnost morda lahko izzvala velike pretrese... Danes pa je tako, da je največ, kar more človek pričakovati, rod izumiteljskih škratov, ki jih lahko najameš za vse mogoče. Nekaj let sem bil ravno tako močan kakor gosposka. In izročal sem svoje znanje oblastnikom, da so ga uporabljali ali pa ne, da so ga izrabljali ali ne, vse, kakor je bilo v prid njihovim načrtom.

»IZDAL SEM SVOJ POKLIC. ČLOVEKA, KI NAREDI NEKAJ TAKEGA, KAKOR SEM JAZ, NI MOGOČE TRPEDI V VRSTAH ZNANSTVENIKOV... UČIL SEM TE ZNANOSTI, PA SEM ZATAJIL RESNICO.«

S to obsodbo, s katero se Galilei vključuje v vrsto socialnih zločincev, pa Brecht analizira v primerjavi z današnjim časom takole: »GALILEIJEV ZLOČIN MORAMO ŠTETI ZA 'IZVIRNI GREH' SODOBNIH NARAVOSLOVNIH VED. ATOMSKA BOMBA JE TAKO TEHNIČNI KAKOR TUDI KOT DRUŽBENI POJAV KLASIČNI KONČNI PROIZVOD NJEGOVEGA ZNANSTVENEGA DELA IN NJEGOVE DRUŽBENE NEMOČI.«

IV

Kronika o Galilejevem življenju je eno izmed najboljših in morda tudi najbolj zahtevnih Brechtovih dramskih tekstov. V njem se najočitneje kaže odtujevalni sistem. Ne gre tu zgolj za odtujevalne učinke prekinjanja dramskega poteka, marveč je vse besedilo pisano v stilu miselnih moralno etičnih analiz. Gledalec se ne more ali pa le izredno poredkoma predati toku lastne emocije, toku sicer razgibanega odrskega dogajanja. In v tem planu — moralno etičnem in razumskem — je treba iskati napon v Brechtovi kroniki o Galileiju. Gledalca drži to delo v stalni distanci kritičnega opazovalca in ga ne sili k naivnemu sočustvovanju. V tem delu razmišljamo o problemih Galileijevega življenja, o družbeni problematiki, o odnosu Galileia do družbe in obratno, o vlogi cerkve v družbi, o njenem vplivu na družbeni razvoj itd. V tem smislu sta gledalec in igravec samo v intelektualni zvezi. Igravec podaja gledalcu misli in ideje, ki jih le-ta sprejema in o njih kritično razmišlja. Brecht pravi: »Galilei naj bi bil tako prikazan kakor na primer Shakespearov Rihard III., kot pojav, ki izziva gledalčevo emocionalno pritrditev s svojo življenjsko silo.« Eno izmed zelo važnih vprašanj v delu je, kako postaviti predstavnike cerkve. Brecht se odločno postavi na stališče, da igralci ne smejo

jav: iz heroja izloščil zločinca. Navzlic tamn: heroj je — in navzlic tamn: zločinca postane. Tega ni moči prepustiti publiki. To je treba izločiti v upanju, da publika to dojamne... Vendar to ni človek, ki je kraskomalo kriv — kriva je družba, ki opoznamo proizvođača v zločin. Rok da je

veliko
m edin-
omija na
ba jasko
ve človek
ves mo-
čedni sem
to ga iz-

NEKAL
ZMAN-
RES-

inšif slo-
tiskole:
EH SO-
KO TEH-
KONČNI
TEGOVE

infravizibilni
bili prilek
kionli. O
toji svojo
corale je
povše vse
svojam z
kol zločin
Kot
pogrnar. I
stveno pr
puf. Pod
izvziva ve
pridržavov
goda. Neko
svoje mas
vabljali m
»IN
TAKBGA
STVENIK
NICO»
S to
šincev. p
»GALLIE
DOBNIH
NICI K
PROIZVO
DRUŽBE

in morda
jočtinaje
trekaja-
mlselnih
redkomna
ogajanja
V tam
katičnega opoznavanja. In če ne nič k navičanu občutovatelju. V tam
dnu razmišljanju o problemih Gallijevega življenja, o družbeni pro-
blematiki, o odnosu Gallie do družbe in obratno, o vlogi cerkve v družbi,
o njenem vplivu na družbeni razvoj itd. V tem smislu sta gledatelj in
gledalec samo v intelektualni zvezi. Izražajo podoba gledatelj in gledal-
ki jih leže spretna in o njih kritično razmišlja. Brecht pravi: »Gallie
naj bi bil tako prežvekan kakor na primer Shakespeareov Richard III., kot
povaj, ki izkazuje gledalčevu emocionalno priležitev s svojo življenjsko
silo. Tako izmah zelo važnih vprašanj v delu je, kako postaviti predstava-
nike cerkve. Brecht se odločno postavi na stališču, da gledatelj ne smejo

Kro
tudi najbo
kate odin
rje drams
mojino o
predati lo

... Tega stavka ne razumem. — Razložil ti ga bom, razložil ti ga bom... (5. slika)

izmaličiti figuro cerkvenih dostojanstvenikov v karikaturu. Brechtu je cerkev »legitimni forum renesančne oblasti, poslednja instanca v zadevi ideologije, politike, znanosti.« Kronika o Galilejevem življenju prikazuje začasno zmago oblasti, ne duhovščine, zatrjuje Brecht. Ob vprašanju, ali smemo to delo uprizarjati kot tragedijo ali optimistično dramsko delo, pravi Brecht, da delo ne sme izkazovati niti prvega niti drugega. Osnovni ton, ki mora izzveneti iz uprizoritve je — »POZDRAV NOVEMU ČASU« (Begrüßung der neuen Zeit).

V

Malo pred smrtjo je Bert Brecht napisal zelo pomembne in aktualne besede umetnikom vsega sveta ter z njimi izrazil globoko misel o pomembnosti miru v prihodnosti.

»Predlagam:

Popolno svobodo književnosti — z eno omejitvijo.

Popolno svobodo gledališča — z eno omejitvijo.

Popolno svobodo upodabljaajoče umetnosti — z eno omejitvijo.

Popolno svobodo glasbe — z eno omejitvijo.

Popolno svobodo filma — z eno omejitvijo.

Ta omejitve je: Nobene svobode za spise in umetniška dela, ki povečujejo vojno ali govore o vojni kot o nečem, česar ni moč preprečiti, nobene svobode za dela, ki izzivajo sovraštvo med ljudstvi.

Velika Kartagina je vojevala tri vojne. Po prvi je bila še močna, po drugi bi v njej še mogli obnoviti življenje. Po tretji je ni bilo več...»

Če bi Bertolt Brecht še živel v današnjem času, ko nekateri oblastniki znanost uporabljajo v oborožitvene in zastraševalne namene ne pa v dobro ljudem, bi proseče kriknil s svojim Galilejem državnikom in znanstvenikom vsega sveta:

»Če se znanstveniki, ki jih ustrahujejo sebični oblastniki, zadovoljijo s tem, da kopičijo znanje zaradi znanja, se znanost lahko izkrivi in vaši novi stroji utegnejo povzročiti samo nove stiske. S časom utegneta odkriti vse, kar še čaka odkritja, pa vendar bo vaš napredek samo korakanje stran od človeštva.

PREPAD MED VAMI IN ČLOVEŠTVOM UTEGNE LEPEGA DNE TAKO ZAZIJATI, DA BO NA VAŠ RADOSTNI VRISK OB KAKŠNI NOVI PRIDOBITVI VSE ČLOVEŠTVO ZAKRICALO V GROZI.«

Velicina in bogastvo tega Brechtovega dramskega besedila, v času vedno novih in novih nuklearnih odkritij in »sprehodov« umetnih zvezd na nebesu naj bo dokaz, da se tudi naš gledališki kolektiv zaveda svoje odgovornosti in se s svojimi močmi z Brechtovimi besedami vključuje v krog tiste večine ljudstva, ki dan na dan v strahu ponavlja:»

»NIKDAR VEČ VOJNE, ZNANOST USMERITI V KORIST LJUDEM!«

(Iz razčlembe na bralni vaji 9. 9. 1960)
Branko Gombač

> . . . Samo to me skrbi, če ne bodo hoteli na dvor. — Kaj te ne bi hoteli, oče, z novimi zvezdami in z vsem drugim . . . » (2. slika)

(iz razčlemba na prvi in drugi) 8. 8. 1800)
Branco Gombač

Uprava in kolektiv Slovenskega ljudskega gledališča se na tem mestu zahvaljujeta Okrajnemu ljudskemu odboru, ki je gledališču preskrbel nov avtobus in s tem omogočil v celoti izvesti vsa planirana gostovanja v okraju.

Klišiji uprizoritev Berliner Ensembla in Coronet Theatra ter klišje Galilea so last Akademije za igralsko umetnost. Klišje B. Brechta je last SNG Drame.

Gledališki list Slovenskega ljudskega gledališča v Celju. Številka 1, sezona 1960/61. Lastnik in izdajatelj Slovensko ljudsko gledališče Celje. Predstavniki Fedor Gradišnik sen. Uredil: Slavko Belak. Slike: Foto Berk. Tisk: CP »Celjski tiske«. Vsi v Celju. Naklada 1.500 izvodov. Cena izvoda 50 dinarjev.

